

Josef Havrda

ZŠ Krčín

„Zplozenej jsem byl za Hitlera a narodil jsem se za druhý světový války...”

Tak začal své vyprávění pan Havrda, narozený skutečně rok po vzniku Protektorátu Čechy a Morava, **24. 3. 1940 v Nahořanech** u Nového Města nad Metují.

Jeho dědeček František (nar. 1872) se naučil pěstovat zeleninu u zahradníka ve Vídni a pomocí různých nových metod dosáhl velkého úspěchu. To mu umožnilo rozšířit rodinné hospodářství. Logika byla prostá: Němci jsou gurmáni, mají rádi zeleninu. Blízko Nahořan, v podorlickém pohraničí, bylo hodně Němců, takže bychom dnešními slovy řekli „easy byznys.“ Sousedé v Nahořanech ho měli kvůli netypickému přístupu za blázna, ale výsledky se dostavily. Během války a po ní na statku hospodařil tatínek pana Josefa, František Havrda mladší (nar. 1908) se ženou Marií, rozenou Žďárkovou (nar. 1912), z nedalekých Černčic.

Když v květnu 1945 přišli do Nahořan ruští vojáci, zřídili si přímo na statku velitelský štáb a setrvali zde další rok a půl. S těmi měla rodina dobrý vztah: *„Tak jsme byli rádi, že ti Rusáci opravdu přišli, to jsme ještě nevěděli, co nás do budoucna čeká...”*

Havrdovým byli na statek přiděleni i sudetští Němci, vystěhovaní z domovů v pohraničí. Čekali na odsun. V souvislosti s tím vzpomíná pan Havrda také na „válečnou kořist“ - stáda dobytka, která osvoboditelská armáda právě z německých usedlostí shromažďovala a posílala vlakem z nádraží v Novém Městě domů do Ruska.

Po válce přišel rozkvět v hospodářství, začalo se budovat a stavět. Vše ale skončilo, když se to roku 1948 *„zvirtlo doleva a ujala se vlády komunistická strana.“* Začalo se znárodňovat. V 50. letech postupně zemědělcům zabavovali výrobní prostředky, mechanizaci, stroje a zařízení za účelem vytvořit jednotná zemědělská družstva (JZD). Byli diskriminováni také v rámci lístkového systému. To znamenalo, že byl výdej potravin na lístky a zemědělcům je nedali. Na volném trhu, kde nakupovat mohli, bylo zboží prý třikrát dražší.

Pan Havrda chodil k nám na školu v Krčíně. Už od malička měl svoje povinnosti na statku, stejně jako jeho dva bratři, třeba krmení kuřat, přípravu kopřiv, sbírání vajec apod. Měl také nejlepšího kamaráda, a to syna řídícího ředitele z Černčic, jmenoval se Vláďa Paul. Co se týče školy, učitelé na něj byli trošku tyrdší, cítil určitý tlak na děti z postižených zemědělských rodin - sebe, Vaška Kavalíra z Černčic, Pepíka Šitinu z Bohuslavic... Učitelé se tak nejspíš sami snažili proplout nevlídnými 50. lety.

Pan Havrda měl zájem studovat automobilovou průmyslovku v Mladé Boleslavi, ale tak jednoduché to nebylo. Staršímu bratrovi Františkovi znemožnili směřovat do zemědělství, místo toho byl přidělen vyučit se slévačem v Pelhřimově, kde v šestnácti nebo sedmnácti onemocněl revmatismem. Josef naopak dostal od školy doporučení na zemědělkou do Police nad Metují. V mezidobí se totiž zjistilo, že lidé v zemědělství chybí. Ze školy ho pak kvůli původu přesto málem vyhodili, ale díky poměrně odvážnému přístupu, kdy se vypravil na patřičný úřad do Hradce se slovy: *„doufal jsem, že dostuduju a budu platnej a přínosnej společnosti“*, se mu podařilo toto rozhodnutí zvrátit.

Když mu bylo šestnáct, zemřel mu otec. Pozornost komunistů se přesunula na nové hlavy hospodářství - maminku Marii a staršího bratra Františka.

Navzdory neveselé době si pan Havrda užíval život podle sebe, učil se tancovat českou besedu, chodil na zábavy. *„Byli jsme mladý a to příkoří jsme tak strašně neprožívali... bavili jsme se bez jakýchkoli zatížení.“* Jenže právě, když přišel jednou ráno v dubnu 1959 domů z večírku na oslavu zakončení školy, jeho rodinu právě milice vystěhovávala ze statku pryč...

Ironií nebo snad předzvěstí osudu bylo, že na místo dění dorazil bos. Podrážky z bot mu odpadly poté, co je cestou z Orlických hor a Opočna opřel o topení ve vlaku a usnul... Havrdovi se dostali na Státní statek do Kláštera nad Dědinou, „*to byl statek vystěhovanejch sedláků.*“ Mezi ně patřili třeba Horákovi ze Sovětic u Hradce Králové, další Horákovi z Vysokého Újezda, pěstitelé zelí Bašovi z Bolehoště, Voltrovi z Výravky, a také rodina jeho budoucí ženy Zdeny.

Společnost sedláků držela pohromadě a scházela se, byl mezi nimi ale bolševický špeh, který na ně dohlížel. Vystěhováním útrapy neskončily. Když pan Havrda sloužil u mlátičky obilí a v poledne zahoukal oběd, jeho nadřízený mu řekl: „*Ne, budete dělat dál!*“ Pan Havrda na to: „*Ne, my půjdeme na oběd a budeme pokračovat.*“ Do večera pro něj přijela kriminálka! Byl obviněn pro sabotáž. Nakonec dostal devět měsíců v kriminálu, bratr František šest. Měli štěstí na dobrého advokáta, doktora Štěpána zvaného „ochránce kulaků“, který dokázal překlasifikovat sabotáž (u které hrozilo až pět let) na „pouhé“ poškození provozu. Pan Havrda prošel věznicí v Hradci a Praze-Ruzyni, strávil necelý rok v nápravně pracovních táborech - Ostrově nad Ohří, Polácích a Novém Sedle. Nestihl proto pohřeb svého dědy, dopis o jeho smrti mu pro jistotu předali až po něm. Z kriminálu se vrátil pár dní před vyhlášením prezidentské amnestie v květnu 1960.

Když vyšel z vězení, tak byl rok zaměstnaný a následně šel na vojnu. Samozřejmě k PTP, což byl Pomocný technický prapor, tam patřili „ti nespolehliví“, které nechtěli zařadit do běžné armády. Měl se zde ale poměrně dobře, zúčastnil se tříměsíčního kuchařského kurzu a složil kuchařské zkoušky. Stal se dokonce zástupcem vrchního kuchaře a také dostal výuční list, který by ho opravňoval vařit v závodních kuchyních a restauracích 4. cenové kategorie. Měl navíc k dispozici motorku a poměrně často se z Týniště dostal na návštěvu za maminkou do Kláštera.

Po návratu z vojny se oženil se Zdenou Hejzmanovou a nastěhovali se do bytovky. Později do domu na Probluz, odkud pocházela její rodina. Když v roce 1968 přijela vojska Varšavské smlouvy, měli v pět hodin ráno dojem, že se z rádia vysílá rozhlasová hra. Po prožitých útrapách už ale neměli chuť ani vůli na nastalou situaci nějak reagovat, věděli, co znamená dostat se do hledáčku jako nepohodlné osoby. „*Věřili jsme, že prostě musí přijít čas, že ta ekonomika si svoji cestu najde... aby to k něčemu vedlo. Ale abysme šli hlavou proti zdi, to už jsme měli za sebou.*“

V 70. a 80. letech pracoval postupně jako bagrista na výkopových pracích, například pro kabelovody na královéhradeckém stadionu se slavnými „lízátky“, později v dopravě jako nákupčí, díky čemuž projel celou republiku. Nakonec se dostal k cejchování vah, to dělal jedenáct let.

Přišel rok 1989 a podnik, kde pracoval, se privatizoval. Kolegové mu říkali, „*Josefe, kdo nám bude jezdit se závažím, ty musíš tu tatru koupit!*“ Maminka mu na to sdělila: „***Svobodnej ses narodil, tak svobodnej taky umři! Opři se do toho a začni podnikat.***“ Tak si vypůjčil peníze, koupil tatru a začal podnikat ve vahařině. Těsně před šedesátkou po něm živnost přezval jeho syn. Ten se dnes věnuje zvedacím zařízením, mostovým jeřábům a má zákazníky nejen po celé republice, ale i v Popradu a jednoho dokonce ve Vídni. A kruh od podnikavého dědečka Františka jako by se uzavřel! I na statku v Nahořanech, kam se v 90. letech vrátila Josefova staršího bratra a dnes zde v hospodaření pokračuje jeho synovec se svým zetěm.

A co by pan Havrda vzkázal mladým?

„Nevzdávejte to. Co máte jako představu, tak za tím běžte a nikdy to nevzdávejte, vytyčte si určitý cíl... Nebát se a nekrást, jak se říká, s poctivostí nejdál dojdeš, a než tam dojdeš, tak dřív pojdeš. Ale tohleto vynechte a žijte poctivě z činnosti, která vás baví, která vás zajímá. Běžte s dobou, vzdělávejte se, protože jen lidi nevzdělaný nevědí, co činí. Tak se vzdělávejte, pokud to je možné, ptejte se a rozvíjejte se. Nic jinýho vám nemůžu doporučit.“